

Сутність поняття «облікова політика» та методичні підходи до його формування в умовах підприємства

Король Г.О.,

кандидат економічних наук,
професор кафедри обліку і аудиту
Національної металургійної академії

Ізвекова І.М.,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
Національної металургійної академії

Ясногор О.О.,

магістр зі спеціальності «Облік і оподаткування»
Національної металургійної академії

Стаття присвячена актуальним питанням трактування поняття «облікова політика підприємства» та визначення методичних підходів до її формування. Проаналізовано та уточнено сутність поняття «облікова політика підприємства». Досліджено методичні засади формування облікової політики підприємства та надані пропозиції щодо вдосконалення методичного підходу, який складається з декількох етапів. Використання запропонованого методичного підходу, що містить систематизовану послідовність дій, дозволить сформувати обґрунтовану та ефективну облікову політику конкретного підприємства.

Ключові слова: підприємство, ефективність діяльності, визначення облікової політики, методичний підхід, етапи формування облікової політики.

Король Г.О., Извекова И.Н., Ясногор О.О. СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ «УЧЕТНАЯ ПОЛИТИКА» И МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ЕЕ ФОРМИРОВАНИЮ В УСЛОВИЯХ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена актуальным вопросам трактовки понятия «учетная политика предприятия» и определения методических подходов к ее формированию. Проанализирована и уточнена сущность понятия «учетная политика предприятия». Исследованы методические основы формирования учетной политики предприятия и представлены предложения по совершенствованию методического подхода, который состоит из нескольких этапов. Использование предложенного методического подхода, содержащего систематизированную последовательность действий, позволит сформировать обоснованную и эффективную учетную политику конкретного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, эффективность деятельности, определение учетной политики, методический подход, этапы формирования учетной политики.

Korol' G.O., Izviekova I.M., Yasnohor O.O. THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF "ACCOUNTING POLICIES" AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ITS DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

The article is concerned with current issues regarding interpretation of the concept of "accounting policy of the enterprise" and defining methodological approaches to its development. The article analyses and clarifies the essence of the concept of "accounting policy of the enterprise". The article studies methodological framework of accounting policy development and sets forth suggestions as to improving the methodological approach, which consists of several stages. Use of the suggested methodological approach including systematized sequence of actions will allow developing a reasoned effective accounting policy of a particular enterprise.

Keywords: enterprise, operating efficiency, definition of accounting policy, methodological approach, stages of accounting policy development.

Постановка проблеми в загальному вигляді. З переходом до ринкової економіки суб'єкти господарювання отримали певний рівень самостійності щодо формування системи бухгалтерського обліку, який реалізується ними шляхом розробки відповідної облікової

політики. Вітчизняна нормативно-правова база регулювання обліку чітко обмежує рівень такої самостійності підприємств шляхом визначення дозволених альтернативних варіантів способів, методів та облікових процедур, які б забезпечували формування повної, правдивої

та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства.

Розробка обґрунтованої та доречної облікової політики потребує від кожного підприємства здійснити обміркований вибір таких способів, методів та облікових процедур із числа альтернативних варіантів, враховуючи їх вплив на ступінь повноти та достовірності облікової інформації, а також на величину основних показників діяльності, що характеризують фінансовий стан підприємства.

Зважаючи на потребу в урахуванні великої кількості факторів, що чинять вплив на облікову політику підприємства, та складність цього процесу, доцільно застосовувати методичний підхід, який би дозволив систематизувати послідовність дій під час формування облікової політики в умовах конкретного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади формування облікової політики розвивали у своїх дослідженнях такі вчені: Т.В. Барановська, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Л.Г. Ловінська, В.Г. Швець, В.А. Кулик та багато інших [1–8]. При цьому більшість авторів у своїх дослідженнях приділяли увагу не розробці методичних підходів до формування адекватної та продуманої облікової політики, а поглиблювалися в розкриття сутності самого поняття «облікова політика», що вказує на неоднозначність трактування такого терміну та відсутність єдиної думки науковців із цього приводу. Крім того, у своїх публікаціях науковці приділяють недостатньо уваги дослідженню організаційних аспектів

формування облікової політики та розробці відповідного методичного підходу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Важливість розробки адекватної та продуманої облікової політики обумовлюється суттєвим впливом, який чинять обрані способи та методи ведення обліку на величину основних показників діяльності підприємства та ступінь повноти і достовірності облікової інформації. Однак на сьогодні в практиці багатьох підприємств під час формування облікової політики виникають проблеми, зумовлені формальним підходом до цього питання, браком теоретичних основ, належної кваліфікації та професійного досвіду у фахівців із обліку щодо формування актуальної облікової політики для умов функціонування конкретного підприємства. Тому й до сьогодні актуальним залишається питання щодо розробки послідовності дій для формування облікової політики, у межах яких визначаються конкретні виконавці та відповідальні особи.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є уточнення сутності поняття «облікова політика підприємства» та вдосконалення на цій основі методичного підходу, який дозволить систематизувати послідовність дій під час формування облікової політики в умовах конкретного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «облікова політика» увійшов у використання з часу прийняття Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 1 «Розкриття облікової політики» [9] та його трактували як сукупність певних принципів, основ,

Таблиця 1

Тлумачення поняття «облікова політика»

Автори	Визначення
Т.В. Барановська [1]	Методологія, обрана підприємством
М.Т. Білуха [2]	Спосіб ведення облікового процесу
Ф.Ф. Бутинець [3]	Не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя
В.А. Кулик [4]	Система способів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, що використовується підприємством для інформаційного забезпечення прийняття економічних рішень та передбачає найбільш достовірне відображення фактів господарської діяльності
Л.Г. Ловінська [5]	Сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються суб'єктом господарювання для ведення обліку, складання та подання звітності
В.Г. Швець [6]	З одного боку, сукупність прийомів і методів, за допомогою яких здійснюють керівництво бухгалтерським обліком в Україні в особі уповноважених на те законодавчих та виконавчих органів влади, з іншого – сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил і особливостей господарської діяльності

домовленостей, правил та практики, прийнятих підприємством для складання та подання фінансових звітів.

У вітчизняному законодавстві поняття «облікова політика» закріплюється в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [10] та визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [10]. Надане визначення є стислим та не дає можливості усвідомити всю значущість облікової політики в системі управління підприємством, той вплив, що вона чинить на ефективність використання виробничого та фінансового потенціалу конкретного підприємства. Зважаючи на це, багато науковців спрямовують свої дослідження саме на усвідомлення та уточнення поняття «облікова політика».

У таблиці 1 наведені визначення поняття «облікова політика», надані різними авторами.

Як видно з наведеної таблиці 1, у вітчизняній літературі поняття «облікова політика» трактують по-різному, що свідчить про відсутність єдиної думки науковців із цього приводу. Однак усі розглянуті визначення не враховують впливу обраних принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення обліку, на величину основних показників підприємства. Вибір способу і форми ведення бухгалтерського обліку забезпечує оптимізацію витрат і, як наслідок, впливає на результативність господарської діяльності. Тому від облікової політики може також залежати безпосередньо й ефективність діяльності підприємства.

Враховуючи надану підприємствам можливість обирати альтернативні варіанти ведення обліку та впливати так на ефективність діяльності підприємства, доцільним є уточнення трактування поняття «облікова політика». Облікова політика – це сукупність можливих принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством із метою раціоналізації та спрощення облікового процесу для складання та подання фінансової звітності, а також для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Питанням формування облікової політики в умовах підприємств різних масштабів та видів діяльності, з урахуванням впливу обраної облікової політики на ефективність цих суб'єктів, присвячені праці Т.В. Барановської [1], А.Б. Зубко [11], О.М. Гнезділової [12], С.В. Свірко [13], І.І. Стеців [14] та інших.

Т.В. Барановська у своїй роботі [1] представила дослідження щодо документального оформлення та зміни облікової політики, а також способів відображення їх у фінансовій звітності. При цьому запропонований підхід, який дозволяє нівелювати вплив облікової політики на результати аналітичних досліджень. А.Б. Зубко визначає особливості формування облікової політики в акціонерних товариствах та відзначає вплив її положень на показники діяльності таких суб'єктів [11]. О.М. Гнезділова у своїй роботі [12] розкриває підходи щодо формування облікової політики аграрних підприємств із урахуванням необхідності її націленості на оптимізацію показників діяльності. С.В. Свірко розробила структурну схему облікової політики, яку доцільно використовувати в умовах бюджетних установ із урахуванням особливостей їх функціонування [13]. І.І. Стеців запропонував концепцію формування облікової політики, яка забезпечує можливість обрання найбільш ефективного її варіанта, що сприяє досягненню мети господарювання малих підприємств [14].

Однак жоден із перелічених авторів не надає конкретних рекомендацій щодо чіткої послідовності дій під час формування облікової політики, в межах яких визначаються конкретні виконавці та відповідальні особи.

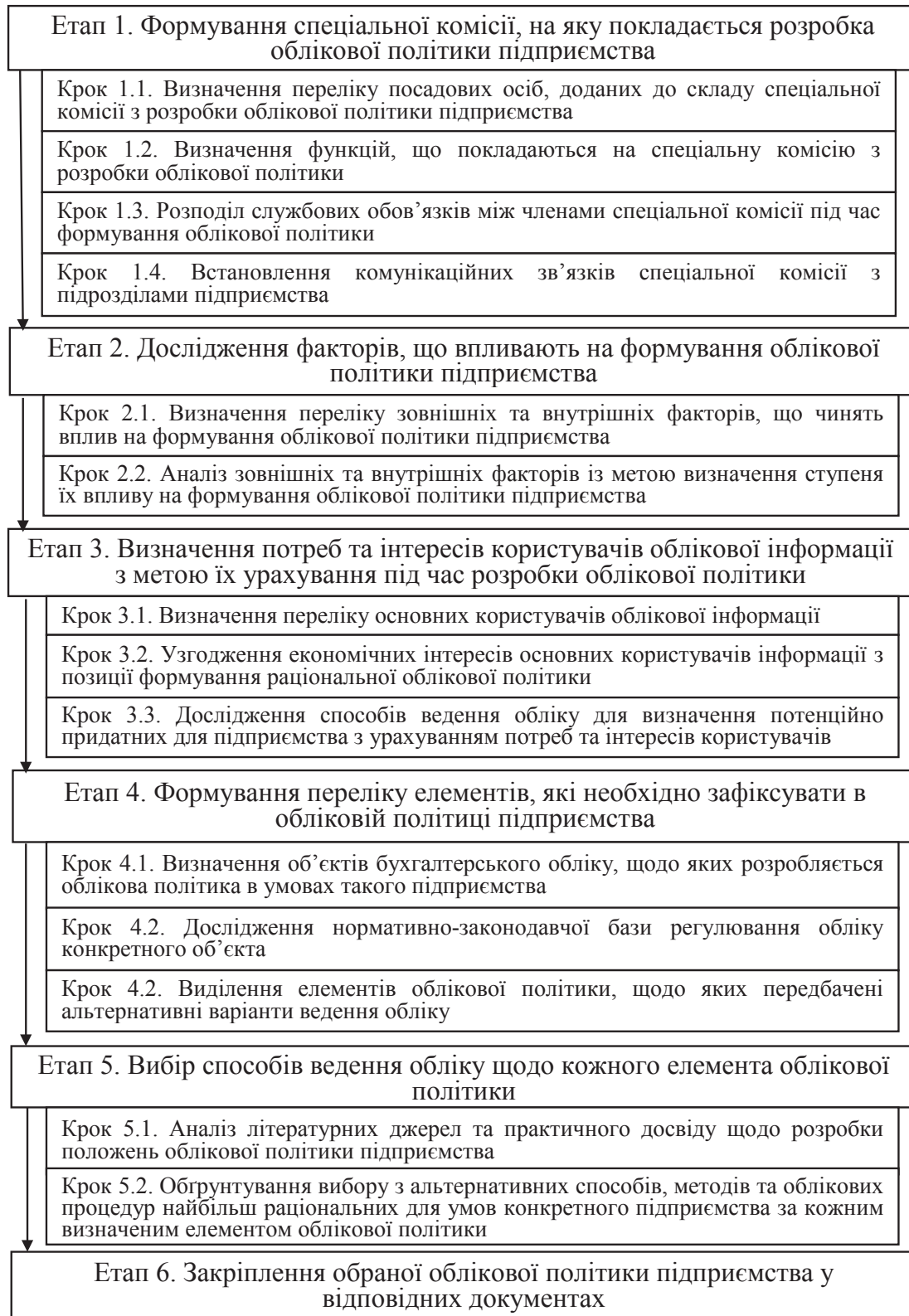
Виконавці, що долучаються до процесу формування облікової політики, повинні чітко усвідомлювати вплив, який чинять ті чи інші обрані альтернативні варіанти ведення обліку на ступінь повноти та достовірності облікової інформації, а також на величину основних показників діяльності, що характеризують фінансовий стан підприємства. Тому покладати розробку облікової політики лише на головного бухгалтера є не правильним. Для цього пропонується формувати спеціальну комісію, до складу якої будуть входити не тільки головний бухгалтер, а й економіст, технолог та інші фахівці, що дозволить зробити об'єктивний вибір інструментарію облікової політики.

Зважаючи на потребу в урахуванні великої кількості факторів, що чинять вплив на облікову політику підприємства та складність цього процесу, пропонується методичний підхід до формування облікової політики, схема якого наведена на рисунку 1, котрий дозволяє систематизувати послідовність відповідних дій в умовах конкретного підприємства.

Перший етап зазначеного методичного підходу передбачає формування спеціальної комісії у складі таких посадових осіб як головний бухгалтер, економіст, технолог, а також фахівці фінансової, юридичної та інших служб

підприємства. На цьому етапі також визначаються функції, що покладаються на цю комісію, розподіляються службові обов'язки між її членами та встановлюються комунікаційні зв'язки комісії з іншими підрозділами підприємства.

Другий етап передбачає встановлення факторів, що впливають на формування облікової політики, оскільки саме вони визначають особливості її розробки в умовах кожного конкретного підприємства, а також проведення

Рис. 1. Схема методичного підходу до формування облікової політики підприємства

аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів із метою визначення ступеню їх впливу.

На третьому етапі визначають перелік основних користувачів облікової інформації, узгоджують їх економічні інтереси з позиції формування раціональної облікової політики та проводиться дослідження способів ведення обліку для визначення потенційно придатних для підприємства з урахуванням потреб та інтересів користувачів.

Четвертим етапом методичного підходу є формування переліку елементів, які необхідно зафіксувати в обліковій політиці підприємства. Для цього необхідно спочатку визначити об'єкти бухгалтерського обліку, щодо яких розробляється облікова політика в умовах такого підприємства. Для визначення облікової політики щодо конкретного об'єкта необхідно усвідомлювати особливості його відображення в обліку підприємства, виділяти елементи облікової політики та мати знання про альтернативні варіанти способів, методів та облікових процедур, що й робиться на цьому етапі шляхом дослідження нормативно-законодавчої бази регулювання обліку конкретного об'єкта.

Здійснення свідомого та обґрунтованого вибору з альтернативних способів, методів та облікових процедур найбільш раціональних для умов такого конкретного підприємства за кожним визначеним елементом облікової політики потребує аналізу літературних джерел та практичного досвіду щодо розробки положень облікової політики, який передбачено на п'ятому етапі.

Після цього на останньому етапі виконавці, на яких покладено формування облікової політики, переходять до формулювання відповідних положень та розробки змісту наказу про облікову політику. Після цього встановлюється порядок зміни облікової політики, визначається відповідальність за її порушення та остаточно затверджуються її положення.

Висновки. Уточнене трактування поняття «облікова політика» враховує надану підприємствам можливість обирати альтернативні варіанти ведення обліку та впливати так на ефективність діяльності підприємства. Використання запропонованого методичного підходу, що містить систематизовану послідовність дій, дозволить сформувати обґрунтовану та ефективну облікову політику в умовах конкретного підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановська Т.В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика: автореферат / Т.В. Барановська. – К., Національний аграрний університет, 2005. – 21 с.
2. Білуха М.Т. Курс аудиту. Підручник / М.Т. Білуха. – К.: Вид-во «Вища школа», 2001. – 574 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку. Підручник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 592 с.
4. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку. Монографія / В.А. Кулик. – Полтава: ВВ ПУЕТ, 2014. – 373 с.
5. Ловінська Л.Г. Про національну облікову політику в Україні / Л.Г. Ловінська // Економіка України: політико-економічний журнал. – 2006. – № 4. – С. 22–29.
6. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку. Підручник / В.Г. Швець. – К.: Вид-во «Знання», 2004. – 447 с.
7. Черній М.Я. Формування облікової політики підприємства на основі організаційно-технологічних особливостей діяльності / М.Я. Черній // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2012_2/43.pdf.
8. Король Г.О. Облікова політика підприємства: Навч. посіб. / Г.О. Король, І.М. Ізвекова, Ю.Т. Труш // Частина І. Теоретико-організаційні аспекти облікової політики. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2015. – 83 с.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Розкриття облікової політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
10. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
11. Зубко А.Б. Особливості облікової політики акціонерних товариств / А.Б. Зубко // Вісник технологічного університету Поділля. Економічні науки. – Хмельницький: Техн. ун-т поділля, 2003. – С. 117–119.
12. Гнєзділова О.М. Аналіз тенденцій розвитку теорій бухгалтерського обліку / О.М. Гнєзділова // Економіка та підприємництво. – 2014. – № 3 (78). – С. 53–56.
13. Свірко С.В. Організація бухгалтерського: Навч. посібник / С.В. Свірко. – К.: КНЕУ, 2004. – 380 с.
14. Стеців І.І. Організація облікового процесу в умовах реформування системи бухгалтерського обліку України (на прикладі малих підприємств): автореферат / І.І. Стеців. – Львів, Львівська комерційна академія Укоопспілки, 2002. – 18 с.